

av norsk folkmusik vældigt skev.

Samtidigt vet alla som försökt få ihop en heltäckande utgåva med många författare inblandade hur svårt det är att få rätt balans i innehållet. Det är faktiskt en prestation att överhuvudtaget få till stånd en utgåva som denna. Så det är bara att tacka och ta emot!

Märta Ramsten

Leif Jonsson og Anna Ivarsdatter-Johnson (red.): Musiken i Sverige, II. Frihetstid och gustaviansk tid 1720-1810. *Bokförlaget T. Fischer & Co. og Kungl. Musikaliska akademien, Stockholm 1993. 488 s. ISBN 91 7054 701 7. S.kr. ca. 500,-.*

Man kommer under læsningen i denne nye svenske musikhistorie gang på gang til at tænke på, hvor højt svenske musikforskere altid har prioriteret arbejdet med landets egen musik og det nationale musikliv. Det valg har måske ikke skaffet dem så megen opmærksomhed i udlandet, som en tilsvarende indsats for den store europæiske tradition kunne have gjort det. Det har til gengæld gjort det muligt at skrive en musikhistorie, som giver et fyldigt og nuanceret billede af svensk musikkultur, fordi den kan samle resultater fra specialundersøgelser af talrige forskellige områder, gennemført med forskellige indfaldsvinkler til kilderne.

Bind 2, som stort set dækker det 18. århundrede, er inddelt i tre næsten lige store hovedafsnit. Det første handler om frihedstiden efter Karl 12.s død i 1718, da enevælden blev afskaffet, og rigsdagen – ständerforsamlingen, der skiftevis var domineret af „huerne“ og „hattene“ – fik betydelig magt. Tredie afsnit beskriver tiden fra Gustav 3.s statskup i 1772 frem til ca. 1810. De to klart afgrænsede epoker i Sveriges historie i det 18. århundrede kommer altså også til at gælde for musikhistorien. Afsnittet mellem dem samler beretningerne om de områder i musikkulturen, der ikke med rimelighed kan bestemmes af de samme kronologiske eller sociale grænser: kirkesang, musiklivet i byerne, folkemusik, instrumentbygning, musiktryk, visesang og – som en udløber af det sidste – Carl Michael Bellman.

I alt 13 forfattere har bidraget til dette bind, men i den indledende fortegnelse over dem må man savne ét, Ingmar Bengtsson, der døde i

1989. Han mindes i forordet som en af de drivende kræfter i hele projektet, der bygger på „decenniers diskussioner“. Redaktionen har tillige kunnet støtte sig til hans plan for netop dette bind og bruge hans udkast til især første hovedafsnit. Han fortjener derfor sin store del af æren for, at resultatet nu foreligger i form af en klart disponeret, metodisk alsidig og indholdsrig fremstilling.

Nu er det så blevet Anna Ivarsdatter-Johnson, der efter en kort indledning om det svenske samfund i frihedstiden starter fremstillingen med det vigtige kapitel om *Johan Helmich Roman och hans tid*. Roman er både gennem sin musik og sin position i hoffemusikken det dominerende navn i svensk musik i århundredets begyndelse, og han fik særlig betydning ved sine bestræbelser for at erstatte udenlandske tekster med svenske allerede i 1730'erne. Det er, som om tonen for hele bindet er sat an her.

Lennart Hedwall og Eva Helenius-Öberg fortsætter med et kapitel om *Adolf Frederiks och Lovisa Ulrikas tid*, dvs. tiden fra 1751 til 1771, hvori såvel hoffemusikken som de tidlige offentlige koncerter og spirene til den borgerlige musikkulturs institutioner omtales. Fransk og italiensk smag brydes, og i små glimter ser vi over Øresund, hvorfra Mingottis operaselskab kom. Ligesom han havde bragt en Sarti og en Scalabrini til Danmark, førte han F.A. Uttini til Sverige.

Midterdelen af bogen bryder nok den kronologiske sammenhæng mellem de omgivende, men falder meget harmonisk ind, fordi de forskellige bidrag, som her er samlet, understreger det brede udsyn i bogen som helhed. Først skriver Folke Bohlin friskt og instruktivt om *Kyrkosången*, om gudstjenester og salmesang i det 18. årh. Ikke blot musikken, men det kirkelige liv i det hele taget tegnes op for læseren. Repertoiret af salmemelodier ser ud til at have været mere stabilt i Sverige end i Danmark, men den praktiske udførelse har varieret kraftigt århundredet igennem. Det vises i sammenligningen mellem varianter af melodien til „Vi tro, vi alle tro på Gud“ fra Psalmbok 1697 ved begyndelsen af perioden og i seks senere korallhåndskrifter. Kapitlet føres frem til J.C.F. Hæffners korallbog til samme salmebog 1807-08, der markerer periodens slutning.

Der er i bogen forholdsvis få udblik til det skandinaviske eller europæiske musikliv, men flest i netop disse afsnit. Således betegner

Greger Andersson i indledningen til kapitlet *Städerna som musikmiljöer* Sverige som en del af Østersøområdets musikkultur (med henvisning til bd. 1). Han skriver om det borgerlige musikliv, om stadsmusikanter og organister samt om skolernes og universiteternes musik. Her kan undersøgelser af skolernes musiksamlinger lejlighedsvis også vidne om kontakten til tysk musik, Haydn, Mozart o.a.

Instrumentbygge får sit særlige kapitel (Eva Helenius-Öberg); den nationale tradition på dette felt kan ses i lyset af den merkantilistiske politik, der i 1756 gav sig udslag i et forbud mod indførsel af musikinstrumenter og indbundne noder. Et sådant forbud er, som forfatteren andetsteds bemærker, i sig selv et bevis på, at et marked allerede fandtes, og det kom i de følgende år til at blomstre. En halv snes svenske cembali fra tiden findes stadig bevaret, et af dem i Musikhistorisk Museum i København.

Helt skandinavisk bliver synspunktet i kapitlet *Folkligt musicerande* (Märta Ramsten og Margareta Jersild), hvor der tales om en ensartet udvikling i hele Norden. Det rummer en udførlig beskrivelse af udviklingen i spillemandsmusikken i løbet af århundredet fra menuet til polonaise/polska, bygget på bl.a. Jens Henrik Koudals undersøgelse af Rasmus Storms nodebog. En omtale af de folkelige vokaltraditioner leder over til Gunnar Hillbom, James Massengale og Margareta Jersilds store kapitel *Ur vissamlingar og skillingstryk*. Udover en præsentation af det overleverede viserepertoire rummer det en grundigt teoretisk redegørelse for undersøgelserne af visernes vandringer fra kilde til kilde. Danske læsere vil måske i den brede omtale af *Folian* og *Sinclairsvisan* savne en henvisning til Kuhlaus musik til Elverhøj. Så meget mere som der er blevet plads til en lille bemærkning om J.L. Heiberg og vaudevillen.

Midterdelen afrundes med kapitlet om *Carl Michael Bellman af litteraturforskeren* Gunnar Hillbom og James Massengale. Det præges naturligt nok af resultaterne af James Massengales undersøgelser, der viser, at Bellmans melodier næppe er hentet direkte fra de franske syngespil, sådan som Torben Krogh antog det, men at de snarere er nået til ham gennem den folkelige musiks omformede varianter. Karakteristisk for bogens niveau nævnes imidlertid Kroghs Bellman-studier stadig som banebrydende i oversigten over baggrundslitteraturen.

Til bogens sidste del bidrager begge hovedredaktører. Igen møder vi Anna Ivarsdotter-Johnsson, nu som forfatter til det vigtige afsnit om *Den gustavianske operan*. Kongens og hoffets smag kan aflæses af begejstringen for Gluck, hvis Orpheus och Euridice blev opført så tidligt som i 1773. Gennembruddet for den nationale opera sker med Johann Gottlieb Naumanns Gustav Wasa, hvortil kongen selv havde udarbejdet skitser, og vi mindes om, at et vigtigt element i denne nationalisme i 1780'erne var et glødende danskerhad. I et fint resumé gør redaktøren rede for, hvordan den borgerlige offentlighed kunne befæste sin stilling i musiklivet på samme tid, som den repræsentative hofmusik blomstrede.

Hans Eppstein har skrevet om *Instrumentalmusiken*, herunder de fine kvartetter af Joseph Martin Kraus (allerede tidligere omtalt for sin vokalmusik) og Johan Wikmansson. Om det folkelige *Stenborgs teater och det svenska sångspelet*, hvor både den franske opera comique og den italienske opera buffa fik plads, beretter Lennart Hedwall, og Martin Tegen blander behændigt historien om institutioner og repertoire i afsnittet om *Ahlström, musikförlagen och sällskapsvisan*. Til slut lægger Leif Jonsson i et stort kapitel *Mellan konsert och salong* op til det følgende bind 3. Ind i dette er føjet et koncentreret afsnit om Finland, skrevet af Fabian Dahlström.

Det er lykkedes redaktionen at samle bidragene fra de mange medarbejdere til en homogen helhed uden påfaldende brud i stil og anlæg og at præsentere stoffet indbydende for læseren. Teksten er inddelt i passende underafsnit og sat med bred margen, så at den fremtræder behagelig og let. Analytiske og opførelsespraktiske kommentarer samt historiske realia og værkbeskrivelser, der måske kunne have tynget læsningen, er sat ned i petit. Illustrationer med indholdsrige billedtekster og klare nodeeksempler er rundhåndet fordelt i bogen. Jævnligt forekommer billedopslag med særlig tekst, og to steder i bindet er der endog indsat 8-siders ark med farveplancher, 30 i alt. Der er endogså ofret kræfter på ombrydningen, så at læseren ikke behøver at blade for at finde en „pause“ i læsningen til at studere billederne. Det siger næsten sig selv, at der kun forekommer ganske få trykfejl, men på s. 79 er C.F. Hennerberg blevet til Henneberg, Haydn-symfonien på s. 390 er nr. 47, ikke nr. 46, og der er et par skønhedsfejl i node-

eksemplet s. 71. Et sagregister er stillet i udsigt i bind 4, og det vil være velkomment; i mellemtiden kan man hjælpe sig med de mange krydshenvisninger.

Litteraturlisten har form af et tillæg i almindelig prosa. Her findes en liste over forkortelser, en indledning om almen litteratur, en liste over artikler i *Svensk tidskrift för musikforskning*, ordnet kronologisk (!), og en række essays, svarende til bogens kapitler, hvor baggrundslitteratur, udgaver m.m. præsenteres. Det er meget læseligt, men ikke praktisk, når man har brug for at slå en titel efter eller forsøger at tyde forkortelser, der ikke er forklaret (BeRI s. 48 og 117). Man må anbefale en alfabetisk opstillet litteraturliste i bd. 4. Litteraturudvalget dokumenterer i øvrigt såvel den store svenske forskningsindsats som det faktum, at andre forskere kun sjældent har blandet sig i aktiviteten. Foruden de bidragende forfattere, amerikaneren James Massengale og finske Fabian Dahlström, nævnes vist kun Torben Krogh og Jens Henrik Koudal.

Måske tør man håbe, at en så markant udgivelse kan åbne for en vækst i den diffusion over grænserne, som allerede nu ser ud til at fungere på det folkemusikalske område, så at der en dag kan skrives en musikhistorie om hele Østersøområdet. Gerne med denne publikation som forbillede.

Carsten E. Hatting

Leif Jonsson og Martin Tegen (red.): Musik i Sverige, III. Den nationella identiteten 1810-1920. Bokförlaget T. Fischer & Co., Stockholm 1992. 544 s. Ill. Noder. ISBN 91-7054-685-1. S.kr. ca. 500,-.

Ved læsningen af forordet til dette først udgivne bind af en ny svensk musikhistorie får man et godt indtryk af dels projektets omfang og ambitionsniveau, dels den planlægning eller ligefrem de vanskeligheder, der er gået forud for udgivelsen. Planerne om denne nye publikation til afløsning af først og fremmest Tobias Norlinds *Svensk musikhistoria* (1901) går så langt tilbage som til 1940'erne, men først i 1988 nåede man så vidt, at der kunne træffes aftale med et forlag. Medens man i indledningsfasen

havde forestillet sig, at værket skulle baseres på allerede eksisterende forskningsresultater, viste det sig snart, at der på en lang række områder måtte foretages kildestudier, for at udgivelsens faglige konsistens kunne sikres. At en sådan arbejdsproces overhovedet har kunnet realiseres skyldes i første række, at medarbejderstaben har været relativt omfattende; der har således medvirket 17 forfattere ved udarbejdelsen af det foreliggende bind. Til gengæld er det lykkedes at give fremstillingen en ennemæssig bredde og en fagkyndig behandling, som må imponere.

Allerede i indledningen gøres det klart, at målet med denne musikhistorie ikke har været at give en behandling, som kun fokuserer på kunstmusikken: „Vi vill ge en så adekvat bild som möjligt av musiken i Sverige under olika epoker och i skilda delar av landet – hos såväl hög som låg, i såväl stad som landsbygd, bland såväl adel och medelklass som almoge och arbetare.“ (s. 10). Med udgangspunkt i denne pragmatiske variant af den musikalske strukturhistorie – som Leif Jonsson kalder den i forordet – præsenteres 13 kapitler fordelt i tre hoveddele, som har til formål at beskrive musikken i Sverige og med velberåd hu ikke svensk musikhistorie. Denne sondring er tydeligvis vigtig at holde sig for øje, og det betones, at „personer blir behandlade i relation till sin betydelse för musiken i Sverige och inte mot bakgrund av sin nationalitet.“ (s. 11). Dette medfører, at Skåne, Halland og Blekinge findes behandlet fra ca. 1660, og at musikkens historie i Finland medtages til 1809.

Første del beskriver musikdyrkelsen i perioden 1810-1920. Til en indledning gives korte, men informative vuer over „musikken, kulturen og samfundet“ i de enkelte årtier, hvorpå specielle områder tages under behandling: op-tegnelser af folkemusik, musikmiljøer og repertoarer, musikerne og musikmarkedet, musik til uddannelse, frelse og fornøjelse, samt folke-musikken som nationalt og provinsielt symbol. Anden del omhandler musikproduktionen 1810-1870 med et kapitel om vokalmusikken, et om instrumentalmusikken, samt et indeholdende fire komponistportrætter (A.Fr. Lindblad, F. Berwald, L. Norman og A. Söderman). Endelig omfatter tredie del en beskrivelse af musikproduktionen 1870-1920 med fire kapitler om hhv. vokalmusikken, instrumentalmusikken, endnu fire komponistportrætter (E. Sjögren, W. Stenhammar, W. Peterson-Berger og H.